

1. Ποια είναι τα αρχαιότερα έργα της Ευρωπαϊκής λογοτεχνίας που μας παραδόθηκαν ολόκληρα ;

Η *Ιλιάδα* μαζί με την *Οδύσσεια* αποτελούν τα αρχαιότερα έπη, όχι μόνο της ελληνικής, αλλά και της ευρωπαϊκής λογοτεχνίας, που μας παραδόθηκαν ολόκληρα.

2. Πότε γίνεται η σύνθεση των ομηρικών επών;

Τα έπη τοποθετούνται χρονικά στο δεύτερο μισό του 8ου αιώνα π.Χ. Η σύνθεση της *Ιλιάδας* προηγείται της *Οδύσσειας* και τοποθετείται γύρω στο 750 π.Χ.

3. Ποια είναι η έκταση της *Ιλιάδας* συγκριτικά με την *Οδύσσεια*, και πώς δηλώνονται οι ραψωδίες της;

Η έκταση της *Ιλιάδας* είναι κατά 3.500 στίχους περίπου μεγαλύτερη από την *Οδύσσεια*, δηλαδή 15.693 στίχοι, και χωρίζεται, όπως και εκείνη, σε 24 ραψωδίες, όσα και τα γράμματα του ελληνικού αλφάβητου. Οι ιλιαδικές ραψωδίες δηλώνονται με ένα κεφαλαίο γράμμα (ενώ της *Οδύσσειας* με μικρό).

4. Πότε συντέθηκε η *Ιλιάδα* και σε ποια εποχή συνέβησαν τα γεγονότα στα οποία αναφέρεται;

Η *Ιλιάδα* συντέθηκε τον 8ο αιώνα (γεωμετρικά χρόνια) αλλά αναφέρεται σε αναμνήσεις μιας άλλης εποχής, της μυκηναϊκής, στο τέλος της οποίας έγινε ο Τρωικός πόλεμος (12ος αιώνας π.Χ.). Αναφέρεται δηλαδή σε ένα ένδοξο παρελθόν γεμάτο ηρωικές πράξεις.

5. Ποια είναι η σχέση της *Ιλιάδας* με την ιστορία;

Η *Ιλιάδα* χρησιμοποιεί την ιστορία ως πηγή έμπνευσης αλλά δεν είναι ιστορία. Η πραγματικότητα της *Ιλιάδας* είναι μια πλαστή (=ψεύτικη) πραγματικότητα και αποτελεί σύνθεση στοιχείων που επισώρευσαν οι αιώνες στο πεδίο της ιστορίας και στοιχείων φανταστικών, τα οποία οφείλονται στη δημιουργική φαντασία του ποιητή. Άρα η *Ιλιάδα* αν και χρησιμοποιεί ως πρώτη ύλη την ιστορία, είναι πρωτίστως ποίηση και το ιστορικό υλικό έχει υποστεί ποιητική επεξεργασία από ένα δημιουργό που ήθελε με το έργο του περισσότερο να τέρψει (= να ευχαριστήσει) το ακροατήριό του.

6. Γιατί η *Ιλιάδα* δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως ιστορική πηγή για τον αιώνα στον οποίο αναφέρεται (δηλαδή τον 12^ο αιώνα π.Χ.) ; Για ποια εποχή μας δίνει περισσότερες πληροφορίες;

Α) Επειδή ο ποιητής αναπαριστά μian εποχή πολύ πιο μακρινή από τη δική του (ο Τρωικός πόλεμος είχε γίνει 400 χρόνια πριν), απεικονίζει μέσα στο έργο του τον κόσμο της δικής του εποχής (γεωμετρικά χρόνια, 8ος αιώνας π.Χ.). Γι' αυτό θα δούμε ότι οι συνήθειες, οι αντιλήψεις, οι θεσμοί και τα υλικά που χρησιμοποιούν οι ιλιαδικοί ήρωες ήταν γνωστά στην εποχή του ποιητή αλλά όχι και στο μυκηναϊκό άνθρωπο.

Β) Επειδή, επίσης, δεν είναι λίγες οι φορές που ο ποιητής προσθέτει και στοιχεία εντελώς φανταστικά και εξωπραγματικά.

Άρα δεν πρέπει να αντιμετωπίζουμε την *Ιλιάδα* ως ιστορική πηγή για τον αιώνα στον οποίο αναφέρεται. Αντίθετα, λόγω των πολλών αναχρονισμών, δίνει περισσότερες πληροφορίες για την εποχή κατά την οποία συντέθηκε (γεωμετρικά χρόνια 8ος αιώνας).

7. Ποιο είναι το θέμα της *Ιλιάδας*;

Το θέμα αποκαλύπτεται στον ακροατή του έπους από τους πρώτους κίολας στίχους. Στο πρωτότυπο κείμενο η πρώτη λέξη είναι **μῆνις** (= θυμός, οργή). Αυτό είναι και το θέμα του έπους, η οργή δηλαδή του Αχιλλέα μετά τη σύγκρουσή του με τον αρχιστράτηγο των Αχαιών, Αγαμέμνονα.

8. Πώς προκλήθηκε η «μῆνις»;

Ο θυμός (η μῆνις) του Αχιλλέα προκλήθηκε με αφορμή τη μοιρασιά των λαφύρων. Συγκεκριμένα, ο Αγαμέμνωνας είχε πάρει ως γέρας (= πολεμικό λάφυρο) τη Χρυσίδα, κόρη του ιερέα του Απόλλωνα Χρύση. Έπειτα από παράκληση του Χρύση, ο Απόλλωνας έστειλε λοιμό (=κολλητική ασθένεια) στο στρατόπεδο των Αχαιών, για να τους τιμωρήσει για την αρπαγή της Χρυσίδας. Έτσι ο Αγαμέμνωνας υποχρεώθηκε να επιστρέψει τη Χρυσίδα στον πατέρα της. Απαίτησε όμως να πάρει αυθαίρετα ως λάφυρο τη Βρισηίδα, που ήταν το γέρας του Αχιλλέα. Το γεγονός αυτό προσέβαλε τον Αχιλλέα, που σε μια έκρηξη θυμού και ύστερα από μια έντονη σύγκρουση αποφασίζει να αποχωρήσει από τον πόλεμο μαζί με τους Μυρμιδόνες (=στρατιώτες του). Ο Αχιλλέας επανέρχεται στη μάχη μόνο προς το τέλος του πολέμου, όταν ο Έκτορας σκότωσε το φίλο του Πάτροκλο και αυτός, διψασμένος για εκδίκηση, θέλει να σκοτώσει το πρωτοπαλικάρο των Τρώων.

9. Ποια η πρωτοτυπία του Ομήρου; Γιατί το έργο ονομάστηκε Ιλιάδα και όχι Αχιλλεύς;

Η μῆνις του Αχιλλέα αποτελεί την αφετηρία και το κύριο θέμα της Ιλιάδας. Η πρωτοτυπία του Ομήρου είναι ότι γύρω από αυτό το θέμα, το οποίο αποτελεί μόνο ένα επεισόδιο του δέκατου χρόνου της πολιορκίας της Τροίας, καταφέρνει να παρουσιάσει τους αγώνες των Ελλήνων γύρω από το Ίλιον (άλλη ονομασία της Τροίας), στη διάρκεια της δεκάχρονης πολιορκίας, γεγονός που δικαιολογεί και την ονομασία του έπους, *Ιλιάδα* και όχι *Αχιλλεύς*!

10. Ποιο είναι συνοπτικά το θέμα και ποιο το περιεχόμενο της Ιλιάδας;

Το **θέμα** της Ιλιάδας είναι η μῆνις του Αχιλλέα, ενώ το **περιεχόμενό** της είναι ο δεκάχρονος πόλεμος των Αχαιών στην πεδιάδα της Τροίας (Τρωικός πόλεμος). Η μῆνις του Αχιλλέα δίνει αφορμή στον ποιητή να μας παρουσιάσει αυτόν τον πόλεμο.

11. Με ποιο τρόπο περιγράφει ο ποιητής τον δεκάχρονο πόλεμο;

Ο ποιητής δεν περιγράφει τον δεκάχρονο πόλεμο από την αρχή, αλλά αποσπά από τα δέκα χρόνια μια μικρή χρονική περίοδο που καλύπτει 51 ημέρες, πριν από την άλωση της Τροίας. Το έπος τελειώνει με το θάνατο και τον ενταφιασμό του Έκτορα, του βασικού υπερασπιστή της Τροίας. Η συνέχεια (άλωση και καταστροφή της Τροίας, αιχμαλωσία των μελών της βασιλικής οικογένειας κτλ.) παρουσιάζεται σε άλλα έπη.

12. Πώς καταφέρνει ο ποιητής να παρουσιάσει δέκα χρόνια πολέμου μέσα σε 51 μέρες;

Οι 51 αυτές ημέρες είναι το χρονικό παρόν του έπους. Μέσα σ' αυτό όμως γίνονται:

α) αναφορές στο παρελθόν με αναδρομές στα περασμένα και ένθετες διηγήσεις (εγκιβωτισμούς) παλαιών γεγονότων,

β) προαναγγελίες για το μέλλον.

13. Ποιες ήταν οι αιτίες των δεινών των Αχαιών; Η μῆνις του Αχιλλέα, σε συνδυασμό με την απόφαση του Δία να ικανοποιήσει τον ήρωα βοηθώντας τους Τρώες (*Διός βουλή*), έπειτα από παράκληση της μητέρας του Θέτιδας, υπήρξε γενεσιουργός αιτία πολλών δεινών για τους Αχαιούς.

14. Πώς εξελίχθηκαν τα γεγονότα μετά την μῆνιν του Αχιλλέα ;

Η αποχή του ισχυρότερου Αχαιού, δηλαδή του Αχιλλέα από τη μάχη είχε ως συνέπεια οι Τρώες, με τη βοήθεια του Δία, να προβάλουν αποφασιστική αντίσταση και να σημειώσουν σημαντικές νίκες, που οδήγησαν στην επιμήκυνση του πολέμου. Βέβαια, υπήρχαν και άλλοι σημαντικοί ήρωες που πραγματοποιούν σπουδαία κατορθώματα (*αριστείες*) στο πεδίο της μάχης όσο λείπει ο Αχιλλέας. Παρ'

όλες όμως τις παροδικές επιτυχίες των Αχαιών, οι Τρώες με τον ισχυρό πολέμαρχό τους, τον Έκτορα, είχαν την πρωτοβουλία στον πόλεμο, γιατί αυτόν τον τελευταίο μόνο ο Αχιλλέας μπορούσε να τον αντιμετωπίσει. Όταν όμως ο ήρωας, μετά το φόνο του Πάτροκλου από τον Έκτορα, συμφιλιώνεται με τον Αγαμέμνονα και παίρνει και πάλι μέρος στον πόλεμο, σκοτώνει το πρωτοπαλικάρο των Τρώων, οπότε η ζυγαριά γέρνει και πάλι προς το μέρος των Αχαιών και η άλωση της Τροίας φαίνεται να πλησιάζει. Αυτήν όμως δε θα τη διηγηθεί ο Όμηρος στην *Ιλιάδα*.

15. Πως φαίνεται η τεράστια σημασία της οργής (μήνιδος) του Αχιλλέα;

Η μεγάλη σημασία της οργής του ήρωα φαίνεται από τη συχνότητα με την οποία εμφανίζεται το θέμα αυτό στο έπος τόσο σε σχέση με τους θνητούς, καθώς οι ήρωες πολλές φορές θα θυμηθούν τον Αχιλλέα και θα αναφερθούν στην απουσία του, όσο και σε σχέση με τους θεούς, των οποίων οι συζητήσεις και οι ενέργειες βρίσκονται σε στενή συνάρτηση με τη μήνιν του Αχιλλέα. Το θέμα επομένως του θυμού του Αχιλλέα διατρέχει όλη την *Ιλιάδα*. Παράλληλα, γύρω από αυτό ο ποιητής πλέκει το περιεχόμενο του έπους, που είναι πολύ ευρύτερο, και χρονικά και θεματολογικά, από το θέμα της *μήνιδος*, δηλαδή τους δεκάχρονους αγώνες των Αχαιών γύρω από την Τροία (Ιλιον).

16. Τι ήταν οι αριστείες;

Ήταν τα σπουδαία κατορθώματα που πραγματοποιούσαν οι ήρωες στο πεδίο της μάχης.

ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΙΛΙΑΔΑΣ – ΟΔΥΣΣΕΙΑΣ

17α. Ποιες είναι οι διαφορές Ιλιάδας – Οδύσσειας όσον αφορά το ύφος και πού οφείλονται;

Η Ιλιάδα έχει δραματική πυκνότητα που οφείλεται στο νεαρό της ηλικίας του ποιητή, ενώ το η Οδύσεια έχει αφηγηματικό ύφος που ταιριάζει καλύτερα σε ένα έργο των γηρατειών. Η διαφορά όμως του ύφους οφείλεται ακόμη στο διαφορετικό θέμα του κάθε έργου.

17β. Ποιες είναι οι διαφορές Ιλιάδας – Οδύσσειας όσον αφορά το θέμα; Η *Οδύσεια* μοιάζει με ναυτικό παραμύθι σε παράξενους τόπους με εξωπραγματικά όντα (Κύκλωπες, Σειρήνες κτλ.). Αντίθετα, το παραμυθένιο στοιχείο λείπει από την *Ιλιάδα*. Η δράση εντοπίζεται σε έναν πραγματικό κόσμο, απαλλαγμένο από τέρατα και φανταστικές περιπέτειες.

17γ. Ποιες είναι οι διαφορές Ιλιάδας – Οδύσσειας όσον αφορά τους θεούς; Οι θεοί που γνωρίσαμε στην *Οδύσεια* δεν είναι τόσο εγωιστές και άδικοι, όπως στην *Ιλιάδα*: στο νεότερο έπος έχει αρχίσει να καθιερώνεται στον Όλυμπο κάποια ηθική τάξη. Είναι βέβαια και οι θεοί της *Οδύσσειας* γεμάτοι πάθη, μα δεν έχουν την πρωτόγονη εκρηκτικότητα που θα συναντήσουμε στους θεούς της *Ιλιάδας* οι οποίοι έχουν ανθρώπινες διαστάσεις και η συμπεριφορά τους ελάχιστα διαφέρει από αυτήν των ανθρώπων.

17δ. Ποιες είναι οι διαφορές Ιλιάδας – Οδύσσειας όσον αφορά την πολιτική κατάσταση; Η *Οδύσεια* καθρεφτίζει κοινωνικά μια νεότερη εποχή, όταν ο θεσμός της βασιλείας πλέον παρακμάζει, ενώ στην *Ιλιάδα* βρίσκεται στην ακμή του. Η *Οδύσεια* περιγράφει τη γέννηση της πόλης με συμβούλια που έχουν αποφασιστικό ρόλο δίπλα στο βασιλιά. Στο βασίλειο των Φαιάκων, λειτουργεί μια συνέλευση γερόντων, όπως αντίστοιχα στην Ιθάκη υπάρχει η συνέλευση του λαού. Είναι φανερό ότι βρισκόμαστε σε μια περίοδο μετάβασης από τη βασιλεία με την απόλυτη εξουσία σε μια νεότερη εποχή με τη δημιουργία συμβουλίων που αντιπροσωπεύουν τον λαό.

17ε. Ποιες είναι οι διαφορές Ιλιάδας – Οδύσσειας όσον αφορά την κοινωνική τάξη των ηρώων;

Στην *Ιλιάδα* οι ήρωες ανήκουν στην αριστοκρατική τάξη, ενώ στην *Οδύσεια* οι ήρωες ανήκουν σε όλα τα κοινωνικά στρώματα και ακούγονται οι απόψεις και οι πόθοι των κατώτερων τάξεων (π.χ. των δούλων). Στις στρατιωτικές συνελεύσεις της *Ιλιάδας*, όπου αποφασίζονται τα διάφορα ζητήματα, οι απλοί στρατιώτες ακούνε, αλλά αρκούνται στο να επευφημήσουν.

17στ. Ποιες είναι οι διαφορές Ιλιάδας – Οδύσσειας όσον αφορά τους δύο κεντρικούς ήρωες; Ο Οδυσσεύς δεν έχει την ορμητικότητα του Αχιλλέα ούτε την έλλειψη του μέτρου, μα άλλες, πιο πολύτιμες στην καθημερινή ζωή, αρετές, όπως η εξυπνάδα, η επιμονή και η καρτερικότητα. Για να πετύχει το σκοπό του στηρίζεται περισσότερο στην εφευρετικότητα του νου του, παρά στη μυϊκή του δύναμη.

17ζ. Ποιες είναι οι διαφορές Ιλιάδας – Οδύσσειας όσον αφορά τον γενικό χαρακτήρα του κάθε έργου;

Ο χαρακτήρας της *Ιλιάδας* είναι πολεμικός, και γι' αυτό μερικές φορές σκληρός, ενώ της *Οδύσσειας* είναι πιο ήρεμος και ειρηνικός.

18. Πού οφείλονται όλες αυτές οι διαφορές;

Η *Ιλιάδα* γράφτηκε από τον ποιητή όταν ακόμη ήταν νέος και του άρεσαν οι πόλεμοι και γενικά η έντονη δράση. Τότε ο θεσμός της βασιλείας ήταν ακόμα ισχυρός. Η *Οδύσσεια*, όμως, γράφτηκε όταν ο ποιητής ήταν γέρος, ώριμος και οπλισμένος με πείρα ζωής. Τότε η βασιλεία άρχισε να αμφισβητείται.

1) Τι γνωρίζετε για τη χρονολογία σύνθεσης της *Ιλιάδας* και για τη χρονική σειρά με την οποία συνέθεσε ο Όμηρος τα δύο έπη του;

Η *Ιλιάδα* συντέθηκε από τον Όμηρο γύρω στο 750 π.Χ. Η *Οδύσσεια* πιθανότατα συντέθηκε αργότερα, όταν ο Όμηρος βρισκόταν σε μεγαλύτερη ηλικία.

2) Πώς ονομάζονται οι ενότητες στις οποίες χωρίζεται η *Ιλιάδα*, πόσες είναι και πώς δηλώνονται;

Η *Ιλιάδα* χωρίζεται σε 24 ραψωδίες, οι οποίες δηλώνονται με τα κεφαλαία γράμματα του αλφάβητου.

3) Ποια είναι η σχέση της *Ιλιάδας* με την ιστορία;

Η *Ιλιάδα* βασίζεται στην παράδοση ενός πραγματικού ιστορικού γεγονότος (του Τρωικού πολέμου), το οποίο συνέβη τον 12ο αιώνα π.Χ. Επειδή, όμως, συντέθηκε τέσσερις αιώνες αργότερα, δεν παρουσιάζει με ακρίβεια και εγκυρότητα τα πολιτιστικά, κοινωνικά, πολιτικά κ.ά. δεδομένα εκείνης της εποχής. Ο Όμηρος περισσότερο προβάλλει τις συνθήκες της δικής του εποχής σαν να ανήκουν στη μυκηναϊκή εποχή, πραγματοποιώντας συνεχείς αναχρονισμούς. Γι' αυτό το λόγο δεν μπορούμε να θεωρήσουμε την *Ιλιάδα* σαν ένα ιστορικό σύγγραμμα. Αντίθετα παρουσιάζει, όπως κάθε άλλο λογοτεχνικό έργο, έναν κόσμο φανταστικό και πλαστό, στον οποίο η ιστορική αλήθεια έχει αναμιχθεί με τη δημιουργική φαντασία και τις εμπειρίες του ποιητή.

4) Ποιο είναι το κύριο θέμα, ποιο το περιεχόμενο της *Ιλιάδας* και πώς συνδέονται μεταξύ τους;

Το κύριο θέμα της *Ιλιάδας* είναι η οργή (μηνίς) του Αχιλλέα εναντίον του βασιλιά Αγαμέμνονα επειδή του πήρε αυθαίρετα το δικό του γέρας (λάφυρο), την Βρισηίδα, και η απόφασή του να αποχωρήσει με τους στρατιώτες του από τη μάχη. Το περιεχόμενο της *Ιλιάδας* είναι πολύ ευρύτερο και αφορά τους πολεμικούς αγώνες των Ελλήνων και των Τρώων γύρω από την Τροία (Ιλιον) κατά τον δέκατο χρόνο του Τρωικού πολέμου, και πιο συγκεκριμένα 51 ημέρες αυτού του χρόνου. Ο Όμηρος, όμως, έχει καταφέρει να συνδέσει το γεγονός της οργής του Αχιλλέα με τα γενικότερα πολεμικά γεγονότα του Τρωικού πολέμου, καθώς η απουσία του Αχιλλέα μάς αναγκάζει να στρέψουμε το βλέμμα μας στις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι Έλληνες στο πεδίο της μάχης και στις προσπάθειες άλλων ηρώων να τον αντικαταστήσουν. Έτσι, παρότι το κεντρικό γεγονός της *Ιλιάδας* είναι η οργή του Αχιλλέα, δεν αφιερώνεται όλο το έπος σε αυτό, αλλά την ίδια στιγμή η απουσία ή η παρουσία του Αχιλλέα καθορίζει συνέχεια τις εξελίξεις.

5) Ποιες είναι οι διαφορές της *Ιλιάδας* και της *Οδύσσειας*;

A) Ως προς το ύφος: η *Ιλιάδα* παρουσιάζει δραματική πυκνότητα και ένταση ενώ η *Οδύσσεια* διακρίνεται για τον ήπιο και σταθερό αφηγηματικό της τόνο.

B) Ως προς το θέμα: η δράση στην *Ιλιάδα* εντοπίζεται σε έναν πραγματικό κόσμο χωρίς παραμυθικά και φανταστικά στοιχεία, όπως αυτά που υπάρχουν στην *Οδύσσεια*, η οποία μοιάζει περισσότερο με ναυτικό παραμύθι. Ακόμα και οι θεοί είναι περισσότερο ανθρώπινοι στην *Ιλιάδα* σε σχέση με την *Οδύσσεια*.

Γ) Ως προς τις κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες: η *Ιλιάδα* αντικατοπτρίζει μια παλαιότερη κοινωνική και πολιτική κατάσταση, στην οποία η βασιλική εξουσία είναι ακόμα ισχυρή και κυρίαρχη στην κοινωνία. Αντίθετα η *Οδύσσεια* παρουσιάζει μια νεότερη εποχή, στην οποία ο βασιλικός θεσμός παρακμάζει και αναδύονται νέα πολιτικά σώματα και νέες πολιτικές και κοινωνικές ομάδες που έχουν δικαίωμα λόγου και συμμετοχής στα κοινά. Γενικά η *Ιλιάδα* εστιάζει το ενδιαφέρον της μόνο στην αριστοκρατική τάξη ενώ η *Οδύσσεια* ενδιαφέρεται και για τους πιο απλοϊκούς και καθημερινούς ανθρώπους της κοινωνίας.

Δ) Ως προς την παρουσίαση των θεών και των ανθρώπων: στην *Ιλιάδα* οι θεοί και οι κεντρικοί ήρωες είναι γεμάτοι πάθη και ελαττώματα και δεν μπορούν να συγκρατήσουν την ορμητικότητα και την πρωτόγονη μερικές φορές εκρηκτικότητα και βιαιότητά τους. Στην *Οδύσσεια* αντίθετα έχουν πιο μετριοπαθή συμπεριφορά και οι πράξεις τους κατευθύνονται κατά κύριο λόγο από τη λογική και όχι από το συναίσθημα και τα ένστικτα, όπως στην *Ιλιάδα*.

E) Ως προς το γενικότερο χαρακτήρα: η *Ιλιάδα* είναι ένα έργο πολεμικό και δυναμικό και γι' αυτό μερικές φορές σκληρό. Η *Οδύσσεια* είναι ένα έργο ειρηνικό και ήρεμο.

Η *Ιλιάδα* μοιάζει με ένα έργο νεανικό, ενώ η *Οδύσσεια* με ένα έργο ώριμης ηλικίας.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1 Ποια θέση έχουν τα ομηρικά έπη στην παγκόσμια λογοτεχνία;
- 2 Πότε συντέθηκαν τα δυο έπη;
- 3 Σε τι θα μας βοηθήσει η μελέτη της *Ιλιάδας*;
- 4 Ποια είναι η έκταση της *Ιλιάδας* και πώς χωρίζεται αυτή;
- 5 Ποιο είναι το κύριο γνώρισμα της *Ιλιάδας* και πού αναφέρεται αυτή;
- 6 Πότε συντέθηκε το έπος και σε ποια εποχή αναφέρεται;
- 7 Μπορούμε να αντιμετωπίσουμε την *Ιλιάδα* ως ιστορική πηγή, ναι ή όχι και γιατί;
- 8 Τι είναι οι αναχρονισμοί και πώς δικαιολογούνται μέσα στο έπος;
- 9 Ποιο είναι το θέμα της *Ιλιάδας* και ποια περιστατικά σχετίζονται με αυτό;
- 10 Πώς δικαιολογείται ο τίτλος της;
- 11 Ποιο είναι το περιεχόμενο της *Ιλιάδας*;
- 12 Ποια είναι η χρονική διάρκεια των γεγονότων της *Ιλιάδας*;
- 13 Ποιες άλλες αναφορές γίνονται μέσα στο χρονικό παρόν του έπους;
- 14 Πώς εξελίσσονται τα γεγονότα της *Ιλιάδας* κατά την απουσία του Αχιλλέα;
- 15 Γιατί το θέμα της «μήνιδος» του Αχιλλέα αποκτά μεγάλη σημασία για τη σύνθεση του έπους ;
- 16 «Μήνις, γέρας ,αριστεία» Τι σημαίνουν αυτοί οι όροι και ποιος ο ρόλος τους μέσα στο έπος ;
- 17 Ποιες είναι οι διαφορές *Ιλιάδας* και *Οδύσσειας* ως προς το ύφος, το περιεχόμενο και ως προς την εποχή που καθρεφτίζει το κάθε έπος;
- 18 Πώς παρουσιάζονται οι θεοί και οι κεντρικοί ήρωες στην *Ιλιάδα* και πώς στην *Οδύσσεια*;
- 19 Ποιος είναι τελικά ο χαρακτήρας της *Ιλιάδας* και ποιος της *Οδύσσειας*;

1) Ποια αξία έχουν τα ομηρικά έπη για την ελληνική και ευρωπαϊκή λογοτεχνία;

Η *Ιλιάδα* μαζί με την *Οδύσσεια* αποτελούν τα αρχαιότερα έπη, όχι μόνο της ελληνικής, αλλά και της ευρωπαϊκής λογοτεχνίας, που μας παραδόθηκαν ολόκληρα.

2) Ποια είναι η έκταση της *Ιλιάδας* και πώς δηλώνονται οι ραψωδίες της;

Η έκταση της *Ιλιάδας* είναι μεγαλύτερη από την *Οδύσσεια*, 15.693 στίχοι, και χωρίζεται, όπως και εκείνη, σε 24 ραψωδίες, όσα και τα γράμματα του ελληνικού αλφάβητου. Οι ιλιαδικές ραψωδίες δηλώνονται με ένα κεφαλαίο γράμμα (ενώ της *Οδύσσειας* με μικρό).

3) Πότε συντέθηκε η *Ιλιάδα* και σε ποια εποχή συνέβησαν τα γεγονότα στα οποία αναφέρεται;

Τα έπη τοποθετούνται χρονικά στο δεύτερο μισό του 8ου αιώνα π.Χ. Η σύνθεση της *Ιλιάδας* προηγείται της *Οδύσσειας* και τοποθετείται γύρω στο 750 π.Χ.

Η *Ιλιάδα* συντέθηκε τον 8ο αιώνα (γεωμετρικά χρόνια) αλλά αναφέρεται σε αναμνήσεις μιας άλλης εποχής, της μυκηναϊκής, στο τέλος της οποίας έγινε ο Τρωικός πόλεμος (12ος αιώνας π.Χ.). Αναφέρεται δηλαδή σε ένα ένδοξο παρελθόν γεμάτο ηρωικές πράξεις.

Μυκηναϊκά χρόνια 1600-1100 π.Χ	Γεωμετρικά χρόνια 1100-700π.Χ			
1200 -1180 π.Χ Τρωικός πόλεμος 12 ^{ος} αι	11 ^{ος} αι	10 ^{ος} αι	9 ^{ος} αι	8 ^{ος} αι Όμηρος

4) Γιατί η *Ιλιάδα* δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως ιστορική πηγή ;

α) Η *Ιλιάδα* συντέθηκε τον 8ο αιώνα αλλά αναφέρεται σε αναμνήσεις μιας άλλης εποχής, της μυκηναϊκής, στο τέλος της οποίας έγινε ο Τρωικός πόλεμος (12ος αιώνας π.Χ.). Επειδή, λοιπόν, ο ποιητής αναπαριστά μian εποχή πολύ πιο μακρινή από τη δική του και αγνοεί πολλές λεπτομέρειες της καθημερινότητάς της, απεικονίζει μέσα στο έργο του έναν κόσμο που του είναι πιο πρόσφατος και οικείος. Γι' αυτό θα δούμε ότι οι συνήθειες, οι αντιλήψεις, οι θεσμοί και τα υλικά που χρησιμοποιούν οι ιλιαδικοί ήρωες ήταν γνωστά στην εποχή του ποιητή (αλλά όχι και στο μυκηναϊκό άνθρωπο. (καύση νεκρών, σίδηρος...) **Αναχρονισμός**.

β) Ο ποιητής προσθέτει στα έπη στοιχεία εντελώς φανταστικά και εξωπραγματικά. Είναι φανερό, λοιπόν, ότι η ιλιαδική πραγματικότητα, όπως και αυτή που γνωρίσαμε στην *Οδύσσεια*, είναι μια πλαστή πραγματικότητα και αποτελεί σύνθεση στοιχείων που έχουν ιστορική βάση και στοιχείων φανταστικών, τα οποία οφείλονται στη δημιουργική φαντασία του ποιητή

Επομένως: Η *Ιλιάδα* είναι πρωτίστως ποίηση και αυτό το ιστορικό υλικό έχει υποστεί ποιητική επεξεργασία από ένα δημιουργό που ήθελε με το έργο του μάλλον να τέρψει το ακροατήριό του, παρά να το πληροφορήσει για τα ιστορικά και κοινωνικά δεδομένα της εποχής στην οποία αναφέρεται.

Η *Ιλιάδα*, λοιπόν, χρησιμοποιεί την ιστορία ως πηγή έμπνευσης αλλά δεν είναι ιστορία.

5) Ποιο είναι το θέμα της *Ιλιάδας*;

Στην *Ιλιάδα* το θέμα αποκαλύπτεται από τους πρώτους κιόλας στίχους. Είναι η **μῆνις** (= **θυμός, οργή**), η οργή δηλαδή του Αχιλλέα μετά τη σύγκρουσή του με τον αρχιστράτηγο των Αχαιών, τον Ατρείδη Αγαμέμνονα. **Ο θυμός του Αχιλλέα προκλήθηκε με αφορμή τη μοιρασιά των λαφύρων**. Συγκεκριμένα, ο Αγαμέμνονας είχε πάρει ως **γέρας** (= πολεμικό

λάφυρο) τη Χρυσήίδα, κόρη του ιερέα του Απόλλωνα Χρύση. Έπειτα από παράκληση του Χρύση, ο Απόλλωνας έστειλε λοιμό στο στρατόπεδο των Αχαιών, για να τους τιμωρήσει για την αρπαγή της Χρυσήιδας. Έτσι ο Αγαμέμνονας υποχρεώθηκε να επιστρέψει τη Χρυσήίδα στον πατέρα της. Απαίτησε όμως να πάρει αυθαίρετα ως λάφυρο τη Βρισηίδα, που ήταν το γέρας του Αχιλλέα. Το γεγονός αυτό προσέβαλε τον Αχιλλέα, που σε μια έκρηξη θυμού και ύστερα από μια έντονη σύγκρουση αποφασίζει να αποχωρήσει από τον πόλεμο μαζί με τους Μυρμιδόνες.

Ο Αχιλλέας επανέρχεται στη μάχη μόνο προς το τέλος του πολέμου (στη ραψωδία Τ), όταν ο Έκτορας σκότωσε το φίλο του Πάτροκλο και αυτός, διψασμένος για εκδίκηση, θέλει να σκοτώσει το πρωτοπαλίκαρο των Τρώων. Η *μῆνις*, λοιπόν, του Αχιλλέα αποτελεί την αφετηρία και το κύριο **θέμα** της *Ιλιάδας*.

6) Ποιο είναι το περιεχόμενο και η δομή της *Ιλιάδας*;

Το θέμα της *Ιλιάδας*, που είναι η *μῆνις* του Αχιλλέα, δίνει αφορμή στον ποιητή να μας παρουσιάσει τον Τρωϊκό πόλεμο που διήρκεσε δέκα χρόνια. Αυτός ο πόλεμος αποτελεί και το **περιεχόμενο** του έπους.

Δομή: Ο ποιητής δεν τον περιγράφει από την αρχή του, αλλά αποσπά από τα δέκα χρόνια μια μικρή χρονική περίοδο που καλύπτει 51 ημέρες, πριν από την άλωση της πόλης. Ακριβέστερα, το έπος τελειώνει με το θάνατο και τον ενταφιασμό του Έκτορα, του βασικού υπερασπιστή της Τροίας. Η συνέχεια (άλωση και καταστροφή της Τροίας, αιχμαλωσία των μελών της βασιλικής οικογένειας κτλ.) παρουσιάζεται σε άλλα έπη. Οι 51 αυτές ημέρες είναι το χρονικό παρόν του έπους. Μέσα σ' αυτό βέβαια γίνονται αναφορές στο παρελθόν με χρονικές συντμήσεις, αναδρομές στα περασμένα και ένθετες διηγήσεις (εγκιβωτισμούς) παλαιών γεγονότων, όπως και προαναγγελίες για το μέλλον. Η **πρωτοτυπία του Ομήρου** είναι ότι γύρω από αυτό το θέμα, το οποίο αποτελεί μόνο ένα επεισόδιο του δέκατου χρόνου της πολιορκίας της Τροίας, καταφέρνει να παρουσιάσει τους αγώνες των Ελλήνων γύρω από το Ίλιον στη διάρκεια της δεκάχρονης πολιορκίας, γεγονός που δικαιολογεί και την ονομασία του έπους, *Ιλιάς* και όχι *Αχιλλής*!

7) Ποιες είναι οι διαφορές της *Ιλιάδας* με την *Οδύσσεια*;

α) **Ύφος:** *Ιλιάδα:* δραματική πυκνότητα που αποδίδεται στο νεαρό της ηλικίας του ποιητή. *Οδύσσεια:* αφηγηματικό ύφος, που ταιριάζει σε ένα έργο των γηρατειών. Η διαφορά όμως του ύφους δικαιολογείται και από το διαφορετικό θέμα κάθε έργου.

β) **Θέμα:** Η *Οδύσσεια*, όπως είδαμε, μοιάζει με ναυτικό παραμύθι σε παράξενους τόπους με εξωπραγματικά όντα (Κύκλωπες, Σειρήνες κτλ.). Αντίθετα, το παραμυθικό στοιχείο λείπει από την *Ιλιάδα*. Οι μύθοι της έχουν ηρωικό περιεχόμενο, αλλά η δράση εντοπίζεται σε έναν πραγματικό κόσμο, απαλλαγμένο από τέρατα και φανταστικές περιπέτειες. Ακόμη και οι θεοί της έχουν ανθρώπινες διαστάσεις και η συμπεριφορά τους συχνά ελάχιστα διαφέρει από αυτήν των ανθρώπων.

γ) **Πολιτικές συνθήκες:** Η *Οδύσσεια*, καθρεφτίζει κοινωνικά μια νεότερη εποχή, όταν ο θεσμός της βασιλείας πλέον παρακμάζει, ενώ στην *Ιλιάδα* βρίσκεται στην ακμή του. Η *Οδύσσεια* περιγράφει τη γέννηση της πόλης με πολιτικά σώματα που έχουν αποφασιστικό ρόλο δίπλα στο βασιλιά. Στο βασίλειο των Φαιάκων, λειτουργεί μια συνέλευση γερόντων, όπως αντίστοιχα στην Ιθάκη υπάρχει μια άτυπη συνέλευση του λαού, έστω και χωρίς δυνατότητα παρέμβασης στο θέμα των απαιτήσεων των μνηστήρων. Ωστόσο, από αυτήν πρέπει ο Τηλέμαχος να ζητήσει βοήθεια για να αρχίσει να ψάχνει για τον πατέρα του. Είναι φανερό ότι βρισκόμαστε σε μια περίοδο μετάβασης από τη βασιλεία με την απόλυτη εξουσία σε μια νεότερη εποχή με τη δημιουργία αντιπροσωπευτικών πολιτικών σωμάτων.

δ) **Κοινωνικές συνθήκες:** Στην *Ιλιάδα* καθρεφτίζεται η αντίληψη μιας κλειστής αριστοκρατικής τάξης, ενώ στην *Οδύσσεια* οι ήρωες ανήκουν σε όλα τα κοινωνικά στρώματα και ακούγονται οι πεπιοιθήσεις και οι πόθοι των κατώτερων τάξεων. Στις στρατιωτικές συνελεύσεις της *Ιλιάδας*, όπου

αποφασίζονται τα διάφορα ζητήματα, οι απλοί στρατιώτες ακούνε, αλλά αρκούνται στο να επευφημήσουν.

ε) Θεοί: Οι θεοί που γνωρίσαμε στην *Οδύσσεια* δεν είναι το ίδιο εγωιστές και άδικοι, όπως στην *Ιλιάδα*: στο νεότερο έπος έχει αρχίσει να καθιερώνεται στον Όλυμπο κάποια ηθική τάξη. Είναι βέβαια και οι θεοί της *Οδύσσειας* γεμάτοι πάθη, μα δεν έχουν την πρωτογονική εκρηκτικότητα που θα συναντήσουμε στους θεούς της *Ιλιάδας*

στ) Ήρωες: Ο Οδυσσεύς δεν έχει την ορμητικότητα του Αχιλλέα ούτε την έλλειψη του μέτρου, μα άλλες, πιο πολύτιμες στην καθημερινή ζωή, αρετές, όπως η εξυπνάδα, η επιμονή και η καρτερικότητα. Για να πετύχει το σκοπό του στηρίζεται περισσότερο στην εφευρετικότητα του νου του, παρά στη μυϊκή του δύναμη.

Γενικά: Με λίγα λόγια ο χαρακτήρας της *Ιλιάδας* είναι πολεμικός (νεανική δημιουργία) και γι' αυτό μερικές φορές σκληρός, ενώ της *Οδύσσειας* είναι πιο ήρεμος και ειρηνικός(ώριμος ποιητής).